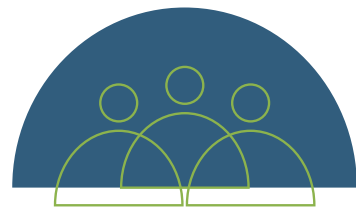

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

SAFE

ΔΙΎΠΗΡΕΣΙΑΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΑΡΧΩΝ

**ΜΙΑ ΠΙΟ ΑΣΦΑΛΗΣ ΖΩΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ:
ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΚΑΙ ΕΙΣΑΓΩΝΤΑΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥΣ
ΑΛΛΗΛΟΎΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.**

Εισαγωγή.....	3
1. Ηλικιωμένες γυναίκες, θύματα βίας - τρόποι εντοπισμού σε διαφορετικά περιβάλλοντα.....	4
1.1. Νομοθεσία επί του θέματος.....	4
1.2. Θεωρητικά μοντέλα από την εξειδικευμένη βιβλιογραφία και την καθημερινή πρακτική στο πεδίο.....	4
1.3. Αξιολόγηση κινδύνου και χρήση των εργαλείων ελέγχου.....	5
1.4. Παραπομπή υποθέσεων από ειδικούς σε διαφορετικά πεδία.....	5
1.5. Αυτοαναγνώριση ή/και αναγνώριση θύματος από ένα μέλος της οικογένειας, έναν γείτονα ή έναν γνωστό.....	6
2. Βοηθώντας το θύμα. Υπηρεσίες παρέμβασης και επαγγελματίες που παρεμβαίνουν σε περιπτώσεις βίας/κακοποίησης ηλικιωμένων γυναικών.....	7
2.1. Δημόσιες υπηρεσίες σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο.....	7
2.2. Ιδιωτικοί φορείς/οργανισμοί.....	9
2.3. Μονάδες οικιακής φροντίδας.....	9
2.4. Αλυσίδα παρέμβασης.....	9
2.5. Κανόνες Δεοντολογίας, Διαδικασίες Ασφαλείας και Εμπιστευτικότητας για Συνδρομή στο Θύμα.....	11
3. Αναλύοντας τις ανάγκες επαγγελματιών και εκπαιδευτικών/εκπαιδευτών ΕΕΚ που δραστηριοποιούνται επαγγελματικά σε αυτό τον τομέα.....	13
3.1. Εκπαίδευση.....	13
3.2. Αξιόπιστα εργαλεία που θα μπορούσαν να χρησιμοποιούν στην καθημερινή επαγγελματική ζωή.....	14
3.3. Υπηρεσίες.....	15
3.4. Εγκαταστάσεις.....	15
3.5. Διοργανική συνεργασία.....	15
4. Μελλοντικές λύσεις.....	17
4.1. Εκπαίδευση.....	17
4.2. Υπηρεσίες.....	18
4.3. Εγκαταστάσεις.....	18
4.4. Διοργανική συνεργασία και συνεργασία μεταξύ επαγγελματιών στον τομέα πρόληψης.....	19
4.5. Χάραξη πολιτικής με βάση την έρευνα.....	20
4.6. Προϋπολογισμός σύμφωνα με τις διαπιστωθείσες ανάγκες.....	22
4.7. Εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού.....	22
Παράρτημα 1 - Οδηγός συνέντευξης για ηλικιωμένες γυναίκες.....	24

Εισαγωγή

Το παρόν έγγραφο συντάχθηκε για να εκπληρώσει έναν από τους στόχους του έργου “SAFE - A safer life for older women: training professionals and implementing cooperation mechanisms for combating violence and abuse against older women”. Σύμφωνα με τον Στόχο 1 (Σειρά τρόπων παρέμβασης από πολλαπλούς φορείς σε περιπτώσεις βίας και κακοποίησης ηλικιωμένων γυναικών, Εργασία 8) έχει παραχθεί ένα προσχέδιο με βάση τις Εκθέσεις όλων των χωρών-εταίρων σε συνδυασμό με τη χρήση μελετών περίπτωσης με σκοπό την εύρεση τρόπων παρέμβασης και προστασίας θυμάτων, τη σύνθεση των ευρημάτων, την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και την εξαγωγή συμπερασμάτων για μία προπαρασκευαστική διαδικασία και πρακτικές οδηγίες.

Κάθε συνεργαζόμενη χώρα οργάνωσε τουλάχιστον τρεις τοπικές ομάδες συνεργασίας με περισσότερους από 100 επαγγελματίες εργαζόμενους στον τομέα πρόληψης και παρέμβασης σε περιπτώσεις βίας/κακοποίησης. Στις ομάδες αυτές συμμετείχε ένας σημαντικός αριθμός οργανισμών/οργανώσεων (Φινλανδία 6, Ελλάδα 7, Ιταλία 9, Πορτογαλία 10 και Ρουμανία 18)

Επίσης, σε όλες τις χώρες-εταίρους (Φινλανδία 11 ερωτηθέντες, Ελλάδα 10, Ιταλία 9, Πορτογαλία 19, Ρουμανία 12) λειτούργησε δοκιμαστικά ένα ειδικό εργαλείο (οδηγός συνέντευξης), το οποίο εστιάζει σε περιστατικά βίας, παραμέλησης και κακοποίησης.

Χώρα	Αρ. ερωτηματολογίων	Υποψία βίας	Βία
Ρουμανία	12	1	0
Φινλανδία	11	2	9
Ελλάδα	10	9	0
Ιταλία	9	0	0
Ρουμανία	12	3	1
Πορτογαλία	19	0	4

- Τα αποτελέσματα συνοψίζονται στο παρόν προσχέδιο με τίτλο «Σειρά τρόπων παρέμβασης από πολλαπλούς φορείς σε περιπτώσεις βίας και κακοποίησης ηλικιωμένων γυναικών».

1. Ηλικιωμένες γυναίκες, θύματα βίας - τρόποι εντοπισμού σε διαφορετικά περιβάλλοντα

Το κεφάλαιο αυτό αποσκοπεί να σκιαγραφήσει τον τρόπο με τον οποίο οι επαγγελματίες στον τομέα πρόληψης αντιλαμβάνονται τους τρόπους εντοπισμού (χρησιμοποιούμενα εργαλεία/διαδικασίες ελέγχου) θυμάτων βίας-ηλικιωμένων γυναικών σε διαφορετικά περιβάλλοντα (παροχή φροντίδας στο σπίτι, σε οίκους ευγηρίας κλπ.).

1.1. Νομοθεσία επί του θέματος

Η βασική πηγή για τους επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα πρόληψης βίας, φροντίδας ηλικιωμένων και οργανισμών φροντίδας είναι η νομοθεσία που αφορά στο αντικείμενο. Το νομοθετικό κείμενο αποτελεί το πρώτο και σπουδαιότερο έγγραφο που καθορίζει αν μία περίπτωση μπορεί να θεωρηθεί κακοποίηση ή όχι, βάσει του δικαίου που ισχύει σε ένα συγκεκριμένο κράτος μέλος. Επιπλέον, αν και υπάρχουν συγκεκριμένα κριτήρια, μεθοδολογία εργασίας, τρόποι εργασίας, όλα τους έχουν ως βάση το υφιστάμενο δίκαιο.

1.2. Θεωρητικά μοντέλα από την εξειδικευμένη βιβλιογραφία και την καθημερινή πρακτική στο πεδίο

Τα θεωρητικά μοντέλα θα πρέπει να παρέχουν μία βαθύτερη κατανόηση της βίας και, πιο συγκεκριμένα, της βίας κατά των ηλικιωμένων, με ιδιαίτερη έμφαση στις ηλικιωμένες γυναίκες.

Οι ερωτηθέντες δεν ανέφεραν κάποια συγκεκριμένη θεωρία, αντιθέτως αναφέρθηκαν στη γενική εκπαίδευση που παρέχεται στα πανεπιστημιακά μαθήματα. Ένα μείζον ζήτημα στο οποίο η έρευνα έδωσε ιδιαίτερη έμφαση είναι το ότι οι περισσότεροι από τους παρευρισκόμενους στις συνεντεύξεις δήλωσαν ότι δεν υπάρχουν προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης στα οποία μπορεί να λάβει μέρος κανείς, ιδίως όταν πρόκειται για το ζήτημα της βίας/κακοποίησης σε βάρος ηλικιωμένων γυναικών. Γενικά, οι επαγγελματίες εφαρμόζουν σχετικές θεωρίες και μοντέλα τα οποία έμαθαν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους.

Πολύ συχνά, η εμφάνιση βίας κατά ηλικιωμένων γυναικών φαίνεται να σχετίζεται με εκφυλιστικές συνθήκες, όπως η άνοια, οι οποίες μπορεί να οδηγήσουν σε επιθετική συμπεριφορά, άτυπους ή επαγγελματίες φροντιστές με μεγάλο φόρτο εργασίας ή έντονο άγχος, κατάχρηση ουσιών (ιδιαίτερα σε οικογένειες ηλικιωμένων γυναικών - περιπτώσεις κατά τις οποίες τα ενήλικα τέκνα τους άσκησαν βία εναντίον τους μετά από χρήση ουσιών) και, πολύ σπάνια, τον σύζυγο ή τον στενό σύντροφό τους (αυτό δεν γίνεται σχεδόν ποτέ γνωστό, επειδή

δεν χρησιμοποιούν κέντρα ειδικών υπηρεσιών και συχνά δεν δέχονται επισκέψεις στο σπίτι).

Στην καθημερινή πρακτική μπορούν να εντοπιστούν δύο τύποι κακοποίησης: η εξωτερική και η εσωτερική. Η εξωτερική κακοποίηση αναφέρεται σε ηλικιωμένες που υπέστησαν κακοποίηση ή δέχτηκαν επίθεση στις/από τις οικογένειές τους ή υπήρξαν θύματα διαφορετικών κακοποιήσεων οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα να χάσουν τις οικίες τους. Τελικά, εισάγονται σε γηροκομεία ή θεσμοθετούνται διαφορετικά μέτρα προστασίας για αυτές. Η εσωτερική κακοποίηση αναφέρεται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι ηλικιωμένοι που διαμένουν σε οίκους ευγηρίας κακοποιούνται από άλλους ενοίκους ή από κάποια μέλη του προσωπικού. Η δεύτερη κατηγορία κακοποίησης θεωρείται πιο δύσκολο να εντοπιστεί και να αντιμετωπιστεί.

1. 3. Αξιολόγηση κινδύνου και χρήση των εργαλείων ελέγχου

Παρά το γεγονός ότι η ωφέλεια της χρήσης οργάνων αξιολόγησης κινδύνου σε όλους τους ασθενείς/πελάτες είναι αναμφισβήτητη, τα όργανα αυτά δεν χρησιμοποιούνται τόσο συχνά όσο κατά γενική ομολογία θα έπρεπε να χρησιμοποιούνται. Στις περισσότερες χώρες μπορεί, μάλιστα, να επισημανθεί κάτι κοινό: ότι δεν υπάρχουν συγκεκριμένα εργαλεία, διαθέσιμα για όλους τους ειδικούς στον τομέα αυτό. Εντούτοις, οι επαγγελματίες, βασιζόμενοι στο υπόβαθρο και το ιατρικό ιστορικό των ασθενών τους, μπορούν να αναγνωρίζουν σημάδια κακοποίησης, βίας και εκμετάλλευσης. Ωστόσο, σε μερικές χώρες οι εξειδικευμένες υπηρεσίες χρησιμοποιούν ειδικά όργανα για αξιολόγηση κινδύνου όχι μόνο με τις ομάδες κινδύνου, αλλά με όλους τους ενοίκους των οίκων ευγηρίας. Υπάρχουν, εξάλλου, όργανα όπως το RAI, που χρησιμοποιούνται μόνο για τους καινούργιους πελάτες, που έχουν ανάγκη από αξιολόγηση υπηρεσιών. Το Όργανο Αξιολόγησης interRAI, που χρησιμοποιείται σε μεγάλο βαθμό στη Φινλανδία (από σχεδόν 26% των υπηρεσιών οικιακής φροντίδας) είναι ένα πολυτομεακό εργαλείο αξιολόγησης ενοίκου, το οποίο περιλαμβάνει δείκτες παραμέλησης και κακοποίησης (π.χ. όταν ο πελάτης φοβάται ένα μέλος της οικογένειας ή έναν φροντιστή, όταν ο πελάτης είναι εξαιρετικά απεριποίητος, όταν ο πελάτης έχει ανεξήγητα τραύματα, κατάγματα ή εγκαύματα, όταν ο πελάτης είναι παραμελημένος, χτυπημένος ή κακοποιημένος, όταν η κίνηση του πελάτη εμποδίζεται για οποιονδήποτε λόγο). Ακόμη, ένα άλλο όργανο που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί στη Φινλανδία, σε συνδυασμό με το RAI είναι το RAISA.

1.4. Παραπομπή υποθέσεων από ειδικούς σε διαφορετικά πεδία

Η διοργανική συνεργασία διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο τόσο στον εντοπισμό των θυμάτων βίας σε διαφορετικές συνθήκες όσο και στη διαδικασία παρέμβασης. Για παράδειγμα, όταν μία ηλικιωμένη γυναίκα για την οποία υπάρχουν υποψίες ότι θα μπορούσε να είναι θύμα βίας νοσηλεύεται, οι κοινωνικές υπηρεσίες των

νοσοκομείων αναλαμβάνουν την περαιτέρω παρακολούθηση και υποστήριξη της υπόθεσης. Το ίδιο συμβαίνει με τους αστυνομικούς ή με άλλους ειδικούς, οι οποίοι θα μπορούσαν να αποτελέσουν το πρώτο γρανάζι του μηχανισμού παρέμβασης. Αυτό, με τη σειρά του, μπορεί να λειτουργήσει ως ενδεικτικό στοιχείο της μεγάλης σημασίας που έχει η διοργανική συνεργασία.

Η κατάσταση γίνεται κάπως πιο περίπλοκη, όταν έχουμε να κάνουμε με περιπτώσεις οικιακής φροντίδας, όπου τα περιστατικά βίας δεν μπορούν να ανιχνευτούν τόσο εύκολα και η παρέμβαση είναι πιο δύσκολη υπόθεση. Για παράδειγμα, όταν οι κοινωνικοί λειτουργοί της τοπικής κοινότητας εντοπίζουν μία πιθανή περίπτωση κακοποίησης ή παραμέλησης με θύμα μία ηλικιωμένη γυναίκα, προσπαθούν να παρακινήσουν μέλη της οικογένειας ή συγγενείς να αναλάβουν τη φροντίδα της, ή τους ενημερώνουν ότι υπάρχει η πιθανότητα να παραπεμφθεί η υπόθεση στον εισαγγελέα ή σε άλλες υπηρεσίες παρέμβασης.

Εν κατακλείδι, οι συμμετέχοντες στην έρευνα κατέδειξαν όχι μόνο ότι είναι νευραλγικής σημασίας η συνεργασία με άλλους ειδικούς από άλλους οργανισμούς ή επαγγελματικούς τομείς, αλλά επίσης ότι το σύστημα κοινωνικών λειτουργών και οι ιθύνοντες χάραξης πολιτικής θα πρέπει να στρέψουν περισσότερο την προσοχή τους στο περιβάλλον οικιακής φροντίδας.

1.5. Αυτοαναγνώριση ή/και αναγνώριση θύματος από ένα μέλος της οικογένειας, έναν γείτονα ή έναν γνωστό

Αυτό είναι εφικτό κυρίως μέσω εκστρατειών πρόληψης/ενημέρωσης και εκστρατειών που στόχο έχουν να μεταδώσουν στο ευρύ κοινό γνώσεις και πληροφορίες σχετικά με την κακοποίηση, οι οποίες είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για τους ηλικιωμένους. Οι πληροφορίες αυτές συνήθως διανέμονται μέσω φυλλαδίων, αφισών, δημοσίων ανακοινώσεων στους ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς. Παράλληλα, μπορούν να αναρτώνται σε μέρη όπου μπορεί να τις δει κανείς, όπως νοσοκομεία, ιατρεία οικογενειακών ιατρών, οργανισμούς νομικών και ιατρικών θεμάτων, κοινωνικούς συλλόγους για ηλικιωμένους, γραφεία δημοσίων συντάξεων, οίκους ευγηρίας καθώς και σε αστυνομικά τμήματα ή ακόμη και σε σχολεία, σχολές ή εκκλησίες.

Συμπεράσματα/Προτάσεις:

Παρά το γεγονός ότι όλοι οι συμμετέχοντες στις τοπικές ομάδες συνεργασίας (ΤΟΣ) συμφώνησαν ότι η βία κατά των ηλικιωμένων γυναικών είναι ένα υπαρκτό κοινωνικό φαινόμενο, είναι επίσης σαφές ότι πρόκειται για ένα φαινόμενο που πολύ δύσκολα καταγγέλλεται. Αυτό συμβαίνει όχι μόνο λόγω έλλειψης γνώσεων ή μηχανισμών στις κοινωνικές υπηρεσίες οι οποίες έρχονται σε επαφή με τους ηλικιωμένους, αλλά και λόγω των κοινωνικών πεποιθήσεων και στερεοτύπων περί βίας, που εμποδίζουν τα θύματα να ζητήσουν βοήθεια ή να καταγγείλουν τους δράστες της κακοποίησης.

Ένα άλλο γεγονός το οποίο πρέπει να συνυπολογιστεί είναι ότι η βία και η κακοποίηση κατά των ηλικιωμένων γυναικών είναι δύσκολο να αποδειχθούν, λόγω παραγόντων οι οποίοι μπορεί να εμφανιστούν στη διάρκεια της διαδικασίας - παράγοντες όπως η ηλικία, η ιατρική και κυρίως νοητική κατάσταση του θύματος, το κίνητρο του δράστη κακοποίησης, το κοινωνικό και οικονομικό status, οι υφιστάμενες ή μη υφιστάμενες κοινωνικές και ιατρικές υπηρεσίες, η αντοχή στη βία ή στις κακοποιήσεις.

Στη διαδικασία εντοπισμού των θυμάτων βίας, και ιδίως των ηλικιωμένων γυναικών σε διαφορετικές μονάδες (φροντίδα στο σπίτι, οίκος ευγηρίας κλπ.), η ύπαρξη και διαθεσιμότητα ενός εργαλείου ελέγχου που οι περισσότεροι επαγγελματίες μπορούν να αναγνωρίσουν, να διαχειριστούν και να χρησιμοποιήσουν είναι καθοριστικής σημασίας. Αυτό το εργαλείο πρέπει να είναι απλό, εύχρηστο και εύληπτο αλλά και να συμπληρώνεται σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Επιπρόσθετα, μπορεί να προσφέρει μία πρώτη αποτίμηση/αξιολόγηση ενώ, αν υφίσταται οποιαδήποτε ένδειξη πιθανού περιστατικού βίας/κακοποίησης, μπορεί να αποτελέσει τη βάση πάνω στην οποία ο/η αντίστοιχος ειδικός θα μπορούσε να στηριχθεί, όταν αποφασίσει να παραπέμψει το περιστατικό σε άλλον ειδικό για πιο διεξοδική ανάλυση και παρέμβαση.

Εκτός από αυτό, μία εκστρατεία ενημέρωσης ή ευαισθητοποίησης θα μπορούσε να βοηθήσει εξαιρετικά τους ηλικιωμένους, καθώς θα έχουν τη δυνατότητα να μάθουν όχι μόνο να αναγνωρίζουν τα περιστατικά βίας/κακοποίησης, αλλά και πώς να συμπεριφέρονται, όταν εκδηλώνονται τέτοιου είδους περιστατικά.

2. Βοηθώντας το θύμα. Υπηρεσίες παρέμβασης και επαγγελματίες που παρεμβαίνουν σε περιπτώσεις βίας/κακοποίησης ηλικιωμένων γυναικών

Το παρόν κεφάλαιο αναφέρεται σε υπηρεσίες και επαγγελματίες που παρεμβαίνουν σε περιπτώσεις βίας/κακοποίησης κατά ηλικιωμένων γυναικών. Άλλα θέματα που συζητήθηκαν με τους συμμετέχοντες από τις τοπικές ομάδες συνεργασίας ήταν: τα στάδια παρέμβασης, η αλυσίδα των υπηρεσιών που παρεμβαίνουν και παρακολουθούν την περίπτωση, η εμπιστευτικότητα, τρόποι και δεοντολογικές πτυχές της παρέμβασης.

2.1. Δημόσιες υπηρεσίες σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο

Έχουν την κύρια ευθύνη στο επίπεδο χάραξης στρατηγικής και παροχής ενός γενικού πλαισίου με στόχο τη διασφάλιση της παρέμβασης την κατάλληλη στιγμή και την εγγύηση ασφάλειας προς το θύμα. Οι βασικοί κοινωνικοί φορείς, ανάλογα με τη χώρα και το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- **το δικαστικό σύστημα** - π.χ. υπουργείο δικαιοσύνης/ δικαστική επιτήρηση/ εισαγγελέας/ εισαγγελικές αρχές/ δικηγόροι (κινούν τις διαδικασίες για να εκδοθεί η εντολή προστασίας, για να τοποθετηθεί το θύμα σε ένα ασφαλές κατάλυμα και αρχίζουν την έρευνα για να εντοπίσουν τον παραβάτη και για να υποβάλουν την υπόθεση στο νομικό σύστημα),

- **τα αρμόδια όργανα για την επιβολή του νόμου** (κρατική/δημοτική αστυνομία και παρόμοιες υπηρεσίες) - παρεμβαίνουν, όταν ειδοποιούνται ότι σημειώθηκαν περιστατικά βίας.

- **τα κέντρα παροχής υπηρεσιών πόλεων/δήμων** - κοινωνικές υπηρεσίες ή κοινωνική πρόνοια σε επίπεδο τοπικής κοινότητας· υπηρεσίες υγείας - συμπεριλαμβανομένων νοσοκομείων και οργανισμών επειγόντων περιστατικών ή κλειστής φροντίδας. Παρέχουν πολλές και ποικίλες δραστηριότητες όπως: εκτίμηση αναγκών υπηρεσίας· υποστήριξη σε διαφορετικές βιοτικές συνθήκες· παρέμβαση και υποστήριξη σε περιπτώσεις κακοποίησης ηλικιωμένων· καθημερινές δραστηριότητες και δραστηριότητες αναψυχής για τους ηλικιωμένους· υποστήριξη και δραστηριότητες για άτυπους φροντιστές· βραχύχρονη φροντίδα· μακρόχρονη φροντίδα· ευθύνη για αναγνώριση, ασφάλεια, παρέμβαση, προστασία, καταγγελία και παραπομπή σε υπηρεσίες παρέμβασης, συμπεριλαμβανομένων περιστατικών κακοποίησης ηλικιωμένων· πληροφορίες, καθοδήγηση σχετικά με ποικίλες υπηρεσίες, συμβουλευτικές υπηρεσίες. Πέραν αυτού, υπάρχουν οργανισμοί για νομικά και ιατρικά ζητήματα, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για την παροχή των αποδείξεων βίας στο δικαστικό σύστημα.

- **δημόσιες υπηρεσίες σε κεντρικό επίπεδο** - π.χ. υπουργεία (εσωτερικών, εργασίας, υγείας, παιδείας κλπ.) ή υφιστάμενοι οργανισμοί ή υπηρεσίες που εξειδικεύονται σε θέματα όπως η Ισότητα των Φύλων (προώθηση μη διακρίσεων, ισότητας, συμμετοχής γυναικών)· που εξειδικεύονται στη χάραξη πολιτικής - στην επεξεργασία των νόμων, των κανονιστικών μεθοδολογιών εργασίας -, αλλά και που προσφέρουν επίσης υπηρεσίες όπως: κέντρα συμβουλευτικών υπηρεσιών, καταλύματα για θύματα βίας, 24ωρες γραμμές τηλεφωνικής υποστήριξης για θύματα κακοποίησης ή/και βίας.

- **επαγγελματική εκπαίδευση** - τμήματα/μονάδες κοινωνικής πρόνοιας, ιατρική/νοσηλευτική, ψυχολογία, δίκαιο (παροχή εκπαίδευσης στη θεωρία και την πράξη με θέμα την κακοποίηση (ηλικιωμένων)).

Σε καθέναν από τους προ αναφερθέντες θεσμούς εμπλέκονται επαγγελματίες, που έχουν διαφορετικές αρμοδιότητες όσον αφορά στην αναγνώριση, την καταγγελία και την παραπομπή των περιπτώσεων κακοποίησης σε άλλους θεσμούς. Οι εν λόγω επαγγελματίες επιδιώκουν να προστατεύσουν το θύμα και να παραδώσουν τον παραβάτη στο νομικό σύστημα (ξεκινώντας από τους κοινωνικούς λειτουργούς, το προσωπικό των οίκων ευγηρίας, τους νοσηλευτές, τους ιατρούς, τους φυσιοθεραπευτές κλπ. και φθάνοντας έως τον ιατροδικαστή). Σε αυτό το σημείο, θα μπορούσαν να αναφερθούν φροντιστές, όπως οι νόμιμοι

κηδεμόνες ή οι υπάλληλοι διοικητικής υποστήριξης, οι οποίοι διορίζονται από το νομικό σύστημα για να υποστηρίζουν τους ηλικιωμένους με γνωστικά ή άλλα προβλήματα. Αυτοί, με τη σειρά τους, μπορούν να υποβάλλουν, εκ μέρους του προστατευομένου, μία ποινική ή αστική καταγγελία σε περίπτωση κακοποίησης ή παραβίασης ενός ανθρωπίνου, νομικού, συμβατικού δικαιώματος του ηλικιωμένου.

2.2. Ιδιωτικοί φορείς/οργανισμοί

Άλλοι εξίσου σημαντικοί φορείς σε αυτό το πεδίο είναι οι ιδιωτικοί φορείς/οργανισμοί (συμπεριλαμβανομένων των ΘΟ - θρησκευτικές οργανώσεις) στον τομέα της φροντίδας ηλικιωμένων, της κοινωνικής πρόνοιας, της πρόληψης της βίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στη χάραξη πολιτικής ή στην προσαρμογή των πολιτικών στις πραγματικές ανάγκες που παρατηρούνται σε αυτό το πεδίο, ή ακόμη και ως επιτηρητές. Παράλληλα, παρέχουν υπηρεσίες και παρεμβαίνουν την κατάλληλη στιγμή (καθώς εξαρτώνται λιγότερο από τη γραφειοκρατία και διαθέτουν μεγαλύτερη ευελιξία): καταλύματα/οίκοι ευγηρίας, δραστηριότητες αναψυχής, φροντίδα στο σπίτι, μισθωμένα διαμερίσματα για ηλικιωμένους με νοητικά προβλήματα, συμβουλευτικές υπηρεσίες, νομική αρωγή, υποστηρικτικές υπηρεσίες. Εδώ, θα μπορούσαν να αναφερθούν και ιδιωτικοί οργανισμοί όπως νοσοκομεία, πανεπιστήμια ή επαγγελματικές σχολές.

2.3. Μονάδες οικιακής φροντίδας

Στις μονάδες οικιακής φροντίδας η παρέμβαση θα μπορούσε να θεωρηθεί ως πολύ διακριτική, από τη στιγμή που ο εντοπισμός της βίας μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα δύσκολος. Ωστόσο, οι αρχές που χρηματοδοτούν τις κοινωνικές υπηρεσίες που παρέχονται στις μονάδες οικιακής φροντίδας είναι επιφορτισμένες με τη βασική ευθύνη παρακολούθησης της περίπτωσης, καθώς επίσης και της αναγνώρισης και της παρέμβασης, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο. Αυτό ισχύει, επίσης, για οποιονδήποτε ειδικό έρχεται σε επαφή με τον ηλικιωμένο και διαπιστώνει μία περίπτωση κακοποίησης/βίας.

2.4. Αλυσίδα παρέμβασης

Ο σκοπός της αλυσίδας παρέμβασης θα μπορούσε να καθοριστεί μέσα από τους ακόλουθους στόχους: εύρεση μίας κατάλληλης και αποτελεσματικής λύσης για το θύμα, που θα προσαρμοστεί στις ανάγκες των προσώπων που εμπλέκονται στην περίπτωση βίας/κακοποίησης, στο συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα, με απώτερο σκοπό την πρόληψη της υποτροπής.

Οι συμμετέχοντες στις συνεργατικές ομάδες εργασίας εντόπισαν τους ακόλουθους επαγγελματίες και οργανισμούς που παρεμβαίνουν σε περιπτώσεις κακοποίησης/βίας σε βάρος ηλικιωμένων γυναικών, ανάλογα με τη σοβαρότητα και την πολυπλοκότητα της περίπτωσης: δημοτική κοινωνική υπηρεσία ή

περιφερειακή υπηρεσία προστασίας (με τη βοήθεια κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων, ειδικών επιθεωρητών, κοινωνικών διαμεσολαβητών, εσωτερικών φροντιστών ηλικιωμένων), αστυνομία, σύστημα υγείας (οικογενειακοί γιατροί, ειδικοί που παρέχουν υπηρεσίες φροντίδας κατ' οίκον, νοσηλευτές, γιατροί/ιατροδικαστές), εισαγγελική αρχή/δικηγόροι/ δικαστές.

Βέβαια, η αλυσίδα αυτή, δεν είναι αυστηρά καθορισμένη, από τη στιγμή που η σειρά παρέμβασης μπορεί ενίοτε να αρχίζει με ένα τηλεφώνημα στις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης (112) ή στις εξειδικευμένες υπηρεσίες, όπως στις 24ωρες δωρεάν γραμμές τηλεφωνικής υποστήριξης ή με την πρωτοβουλία κάποιων ειδικών υπηρεσιών, όπως τα κέντρα για κακοποιημένες γυναίκες.

Ακόμη, ανάλογα με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις κάθε ατόμου, ιερείς ή κληρικοί μπορούν να διαδραματίσουν έναν σημαντικό ρόλο στην αλυσίδα παρέμβασης, συμβουλευοντας το θύμα, την οικογένεια ή τον θύτη να κάνει το σωστό ή παρέχοντας συμβουλευτικές υπηρεσίες και υποστήριξη κατά την αποκατάστασή τους.

Η συζήτηση αυτή δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ολοκληρωμένη μέχρις ότου γίνει η διάκριση μεταξύ των δύο ατόμων που εμπλέκονται, δηλαδή του θύματος και του θύτη. Και εδώ, ο ρόλος των υπηρεσιών δικαστικής επιτήρησης καθώς επίσης, των κέντρων για παραβάτες μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα σημαντικός στην πρόληψη μελλοντικής επανεμφάνισης βίας/κακοποίησης.

Οι συμμετέχοντες στις τοπικές ομάδες συνεργασίας συμφώνησαν ότι, παραβλέποντας επαγγελματικές ή θεσμικές ευθύνες στο ζήτημα αυτό, όλοι όσοι διαπιστώνουν κακοποίηση ηλικιωμένων φέρουν την ευθύνη παρέμβασης και παραπομπής στις αρμόδιες υπηρεσίες. Εκτός από αυτό, συμφωνία υπήρξε τόσο ως προς την αναγκαιότητα ενός κοινωνικού λειτουργού ως διαχειριστή ή υπεύθυνου περίπτωσης, όσο και για την αναγκαιότητα παρακολούθησης της περίπτωσης, η οποία χρειάζεται να πραγματοποιείται από τις υπηρεσίες κοινωνικής προνοίας και, αντιστοίχως, από την (εγγύς ή δημοτική) αστυνομία/το αρμόδιο όργανο για την επιβολή του νόμου/τη δικαστική επιτήρηση/την κοινωνική επανένταξη.

Άλλη σημαντική πτυχή, η οποία, δυστυχώς, πολλές φορές παραμελείται, είναι αυτή της μετέπειτα παρακολούθησης της υπόθεσης. Η υποστήριξη για όσους εθίγησαν και τα προληπτικά μέτρα κατά της βίας δεν θα πρέπει να τελειώνουν με την καταγγελία της υπόθεσης και την παρέμβαση λοιπών επαγγελματιών. Οι επαγγελματίες που εμπλέκονται στη διαχείριση περιπτώσεων ηλικιωμένων γυναικών-θυμάτων θα μπορούσαν να εμπλέκονται περαιτέρω συνεχίζοντας να διατηρούν επαφή και να παρακολουθούν εκ του σύνεγγυς τις περιπτώσεις. Το συγκεκριμένο μέτρο της μετέπειτα παρακολούθησης έχει αποδειχτεί ιδιαίτερα χρήσιμο και αποτελεσματικό, καθώς ενισχύει την εμπιστοσύνη μεταξύ των θυμάτων και των επαγγελματιών. Από την άλλη, είναι εξίσου σημαντικό για τους δράστες, επειδή παρατηρώντας ότι η οικογένειά τους προσελκύει τη δημόσια προσοχή, δεν

μπορούν εύκολα να επιστρέψουν στην προηγούμενη βίαιη ή καταχρηστική συμπεριφορά τους.

Θα μπορούσε, ακόμη, να υπάρχει ένα δίκτυο παρέμβασης στην τοπική κοινότητα, το οποίο θα συμπεριλάμβανε οργανισμούς και ΜΚΟ που παρέχουν υπηρεσίες όχι μόνο σε αυτούς τους τομείς, αλλά και σε άλλους πιο γενικούς - όπως οι υπηρεσίες συνταξιοδότησης, οι σύλλογοι ηλικιωμένων, οι τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας ηλικιωμένων, άλλοι δημόσιοι ή ιδιωτικοί οργανισμοί που εκπροσωπούν τους ηλικιωμένους, ΜΚΟ που παρέχουν τρόφιμα ή άλλες προμήθειες, που οργανώνουν εθελοντικές τοπικές ομάδες για να υποστηρίζουν ηλικιωμένους κλπ.

Τέλος, το ζήτημα της πρόληψης θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη σε κάθε τοπική κοινότητα. Άλλωστε, είναι γνωστό ότι η πρόληψη είναι πολύ πιαποτελεσματική και συμφέρουσα από οικονομικής άποψης σε σχέση με την παρέμβαση. Για τον λόγο αυτό, εκστρατείες ενημέρωσης/ευαισθητοποίησης θα μπορούσαν να βοηθήσουν ουσιαστικά, όχι μόνο για να μάθει κανείς πώς να αναγνωρίζει τα περιστατικά κακοποίησης/βίας, αλλά και για να γνωρίζει τι να κάνει για να εξασφαλίσει προστασία και να περιορίσει την κακοποίηση. Στο σημείο αυτό, θα μπορούσαμε να προσθέσουμε η συμβολή των μέσων μαζικής ενημέρωσης στην αναφορά τέτοιων περιστατικών και την μετάδοση μηνυμάτων που παρακινούν σε δράση.

2.5. Κανόνες Δεοντολογίας, Διαδικασίες Ασφαλείας και Εμπιστευτικότητας για Συνδρομή στο Θύμα

Οι κανόνες δεοντολογίας, οι διαδικασίες ασφαλείας και εμπιστευτικότητας για συνδρομή στο θύμα χαράσσονται σύμφωνα με την εθνική/τοπική νομοθεσία και τους συγκεκριμένους τομείς παρέμβασης με στόχο να σέβονται και να ακολουθούν τα ελάχιστα κριτήρια ποιότητας για τις παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες. Για παράδειγμα, σε κάποιες χώρες η καταγγελία ενός περιστατικού βίας/κακοποίησης είναι υποχρεωτική, ακόμη και αν δεν υπάρχει συναίνεση του θύματος, ενώ αντίθετα σε άλλες η κατάσταση είναι διαφορετική. Επίσης, οι διαδικασίες αυτές συχνά διαφέρουν ανά οργανισμό.

Μία κοινή σκέψη είναι ότι, όταν πρόκειται για το ζήτημα της βίας/κακοποίησης κατά των ηλικιωμένων, καθήκον όλων των επαγγελματιών ή οργανισμών (καθήκον που ακόμη και αν δεν απαιτείται από τον νόμο, θα επιβάλλεται τουλάχιστον από την κοινή λογική) είναι να δράσουν αμέσως μετά από την αναγνώριση. Η δράση θα μπορούσε να έγκειται, αναλόγως της χώρας, του πολιτισμικού πλαισίου και άλλων παρόμοιων δεδομένων, στην ενημέρωση του θύματος για τη διαθεσιμότητα ειδικών υπηρεσιών, στην παραπομπή της περίπτωσης σε εξειδικευμένες υπηρεσίες παρέμβασης ή στην υποβολή μίας επίσημης καταγγελίας.

Ωστόσο, υφίσταται κάποια κριτική όσον αφορά στη νομοθεσία που αναφέρεται σε ζητήματα προστασίας της ιδιωτικής ζωής. Διάφοροι επαγγελματίες

που συνδράμουν τα θύματα θεωρούν ότι παρεμποδίζει την ανταλλαγή πληροφοριών ανάμεσα σε λειτουργούς υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, ιδίως αν λάβουμε υπόψη ότι σε κάποιες περιπτώσεις ο χρόνος ή η ταχύτητα των πληροφοριών που παρέχει ο ένας ειδικός στον άλλο θα μπορούσαν να είναι ιδιαίτερα κρίσιμα για την παρέμβαση καθώς και τη συνέχιση της υπόθεσης.

Συμπεράσματα/Προτάσεις:

Παρά το γεγονός ότι υπάρχουν σαφώς διαφορές ανάμεσα στις χώρες, τις πόλεις, τους οργανισμούς και τους φορείς που εμπλέκονται, υπάρχουν, ωστόσο, κοινά σημεία, που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ιδιαίτερα σημαντικά: η υποχρέωση καταγγελίας ή παρέμβασης όταν παρατηρείται, επισημαίνεται ή υπάρχουν υποψίες για ένα περιστατικό κακοποίησης/βίας, η δυνατότητα παραπομπής της περίπτωσης σε άλλον ειδικό που μπορεί να συνδράμει αποτελεσματικότερα και η ανάγκη να υπάρχει βελτιωμένη παρακολούθηση της περίπτωσης.

Παράλληλα, όπως υπογραμμίστηκε στο κεφάλαιο 2.5, θα μπορούσαν να βελτιωθούν τα επιβαλλόμενα από την υφιστάμενη νομοθεσία όρια που αναφέρονται σε ζητήματα προστασίας της ιδιωτικής ζωής. Με αυτό τον τρόπο, οι διαφορετικοί επαγγελματίες που βοηθούν το θύμα θα μπορούσαν να ανταλλάσσουν τις πληροφορίες εκείνες που θα τους επιτρέπουν να το συνδράμουν με περισσότερη αποτελεσματικότητα, να παρεμβαίνουν πιο γρήγορα και να εργάζονται με τρόπο προληπτικό για την αποτροπή της επανεμφάνισης ανάλογων περιστατικών. Εξυπακούεται, ωστόσο, ότι κάτι τέτοιο πρέπει να περιλαμβάνει ένα διαφορετικό επίπεδο πρόσβασης σε πληροφορίες για τους σχετικούς οργανισμούς, φορείς, όπως επίσης, και για τους διαφορετικούς επαγγελματίες που εμπλέκονται στη διαδικασία παρέμβασης.

3. Αναλύοντας τις ανάγκες επαγγελματιών και εκπαιδευτικών/εκπαιδευτών ΕΕΚ που δραστηριοποιούνται επαγγελματικά σε αυτό τον τομέα

Η βία και η κακοποίηση ηλικιωμένων γυναικών είναι μία πραγματικότητα που επαγγελματίες πρώτης γραμμής, όπως για παράδειγμα κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, ιατρικό προσωπικό, αντιμετωπίζουν συχνά. Με βάση αυτό το δεδομένο, γίνεται εύκολα κατανοητό πόσο σημαντικό είναι να υπάρχουν καλά προετοιμασμένοι και αποτελεσματικοί επαγγελματίες. Το παρόν κεφάλαιο εστιάζει στις ανάγκες που επισημαίνονται από τέτοιου είδους επαγγελματίες αλλά και από εκπαιδευτικούς/εκπαιδευτές ΕΕΚ που εργάζονται σε αυτό τον τομέα.

3.1. Εκπαίδευση

Η βασική ανάγκη που επισημάνθηκε αναφέρεται στην εκπαίδευση τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο. Με άλλα λόγια, αναγνωρίζεται η ανάγκη να ενισχυθούν οι γνώσεις όλων των επαγγελματιών που εργάζονται με ηλικιωμένους, ώστε να μπορούν να αναγνωρίζουν ενδείξεις κακοποίησης, να γνωρίζουν πώς να προλαμβάνουν και να παρεμβαίνουν, δίνοντας, όμως, μεγαλύτερη έμφαση κυρίως στις κακοποιημένες ηλικιωμένες γυναίκες (π.χ. εκμάθηση του τρόπου διάκρισης των ιδιαίτερων αναγκών τους, του τρόπου αντιμετώπισης προβλημάτων, όπως η γνωστική διαταραχή ή η μη αυτάρκεια, καθώς και πρακτικών καταστάσεων, όπως εκείνες κατά τις οποίες η κακοποίηση λαμβάνει χώρα στην οικία του θύματος). Η ανάγκη για επαγγελματική εκπαίδευση κρίνεται ως συνεχής, και όχι μόνο για όλους τους σχετικούς επαγγελματίες, αλλά και για την κοινωνία ή την τοπική κοινότητα ως σύνολο. Συνίσταται σε δραστηριότητες ευαισθητοποίησης, ούτως ώστε όλοι να είναι σε θέση να γνωρίζουν πώς να αναγνωρίζουν περιπτώσεις κακοποίησης και να καταγγέλλουν τέτοια περιστατικά.

3.1.1. Θεωρητική εκπαίδευση

Η θεωρητική εκπαίδευση θα πρέπει να αποσκοπεί στην ανάπτυξη και την παγίωση των επαγγελματικών δεξιοτήτων μέσα από συνεχή επιμόρφωση των ειδικών που εργάζονται με τις ηλικιωμένες γυναίκες που έχουν υποστεί βία. Οι επαγγελματίες, ιδιαίτερα εκείνοι που εργάζονται με ηλικιωμένες γυναίκες, χρειάζεται να αναπτύσσουν και να παγιώνουν τις δεξιότητές τους όχι μόνο στις σχολές, αλλά και μετέπειτα, επιδιώκοντας τη συνεχή επιμόρφωσή τους.

Η επιμόρφωση πρέπει να συνδυάζει θεωρίες με: (α) πρακτικά ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες στην καθημερινή ζωή, (β) μελέτες περίπτωσης

και (γ) πρακτικά παραδείγματα, που θα τους βοηθήσουν να μάθουν τι να κάνουν, πώς να αντιδρούν και να συμπεριφέρονται σε καταστάσεις που λαμβάνουν χώρα στο σπίτι ή σε μονάδες παροχής μακροχρόνιας φροντίδας, να επικοινωνούν με ηλικιωμένα άτομα αλλά και να αντιμετωπίζουν περιστατικά, τα οποία είναι τόσο περίπλοκα που ακόμη και το προσωπικό αισθάνεται αβοήθητο.

3.1.2. Πρακτική εκπαίδευση

Η πρακτική εκπαίδευση αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο οι επαγγελματίες που εργάζονται με ηλικιωμένους θα πρέπει να συμπεριφέρονται τόσο σε καταστάσεις ρουτίνας όσο και σε περιπτώσεις κρίσης. Βέβαια, αν λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι δεν υπάρχουν κοινοί τρόποι παρέμβασης, αντιλαμβανόμαστε ότι ο τρόπος παρέμβασης εξαρτάται κυρίως από τον εργαζόμενο. Ακόμη και σε περίπτωση που ζητήσει τη συνδρομή άλλων ειδικών, μπορεί να υπάρξουν περιστατικά κατά τα οποία η αιτούμενη βοήθεια μπορεί να χορηγηθεί με μεγάλη καθυστέρηση ή ίσως απορριφθεί. Κατά συνέπεια, ο εργαζόμενος θα πρέπει να γνωρίζει πώς να χειριστεί το περιστατικό προς όφελος του/της ωφελουμένου/-ης. Αυτό ισχύει, μάλιστα, πολύ περισσότερο σε καταστάσεις, στις οποίες ενδεχομένως δεν υπάρχει η ειδική νομοθεσία, οι σχετικές διαδικασίες ή ένα επίσημο δίκτυο υπηρεσιών που αναλαμβάνει αυτές τις περιπτώσεις, ή σε περιστατικά κατά τα οποία οι θύτες είναι μέλη της οικογένειας των θυμάτων ή έμμισθοι φροντιστές. Στην ουσία, η ανάγκη που έχουν οι επαγγελματίες που εργάζονται με ηλικιωμένους για εκπαίδευση μπορεί να αιτιολογηθεί ως έναν βαθμό λόγω της έλλειψης γνώσεων, της άγνοιας του τρόπου αντίδρασης σε κρίσιμες καταστάσεις και του φόβου παρέμβασης σε παρόμοια περιστατικά.

3.2. Αξιόπιστα εργαλεία που θα μπορούσαν να χρησιμοποιούν στην καθημερινή επαγγελματική ζωή

Οι περισσότεροι συμμετέχοντες στις τοπικές ομάδες συνεργασίας συμφώνησαν ότι τα κενά που υφίστανται στη σχετική ισχύουσα νομοθεσία, η έλλειψη σαφών τρόπων εργασίας, η έλλειψη σαφών και διακριτών ρόλων κάθε οργανισμού με αρμοδιότητα στον τομέα της πρόληψης και της παρέμβασης, σε συνδυασμό με τη χρήση μίας ελαφρώς διαφορετικής ορολογίας για περιγραφή κάθε περιστατικού από διάφορους εμπλεκόμενους επαγγελματίες, μπορούν να οδηγήσουν σε παρανοήσεις και εσφαλμένο χειρισμό περιπτώσεων και επίσης, να έχουν άμεσο αντίκτυπο στην εργασία τους. Επιπλέον, σε κάποιους τομείς, οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι παρατηρούν αλληλεπικαλυπτόμενες υπηρεσίες, ενώ σε άλλους, δεν υφίστανται καν διαθέσιμες υπηρεσίες.

Ωστόσο, το βασικό πρόβλημα σε αυτό το σημείο είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχουν σαφείς, επικυρωμένες οδηγίες και πρότυπες επιχειρησιακές διαδικασίες που μπορεί να ακολουθήσει ένας επαγγελματίας, όταν εκδηλώνονται τέτοιου είδους περιστατικά. Κατά συνέπεια, είναι εμφανής η ανάγκη για ένα εργαλείο

αξιολόγησης κινδύνου (μοντέλο ερωτηματολογίου ρουτίνας/ελέγχου), το οποίο θα μπορεί να εφαρμοστεί σε όλες τις καταστάσεις ασθενών/πελατών και δεν θα απευθύνεται μόνο σε ομάδες κινδύνου.

3.3. Υπηρεσίες

Στις περισσότερες από τις χώρες που συμμετέχουν στην υλοποίηση του έργου παρατηρείται έλλειψη εξειδικευμένων υπηρεσιών για ηλικιωμένους που έχουν υποστεί κακοποίηση, και ιδίως για ηλικιωμένες γυναίκες, καθώς επίσης και έλλειψη ειδικών εγκαταστάσεων (π.χ. κτηρίων/ξενώνων φιλοξενίας/κέντρων). Αυτό γίνεται περισσότερο αντιληπτό σε περιπτώσεις κατά τις οποίες το ειδικό προσωπικό που απασχολείται σε αυτές τις μονάδες φροντίδας ηλικιωμένων, όπως για παράδειγμα ο κοινωνικός λειτουργός, αναγκάζεται να εργαστεί μόνο με τις περιπτώσεις που του έχουν ανατεθεί, διότι υπάρχει τόσο υψηλός φόρτος εργασίας, με αποτέλεσμα οι ωφελούμενοι να μην λαμβάνουν την καλύτερη δυνατή φροντίδα. Σε αυτό, συμβάλλει επιπρόσθετα το γεγονός ότι δεν υπάρχουν σαφή και κοινά πρωτόκολλα όσον αφορά στην εργασία με ηλικιωμένους που έχουν υποστεί κακοποίηση. Κατά συνέπεια, υπάρχουν αρκετοί επαγγελματίες που είναι υπεύθυνοι ταυτόχρονα για μία περίπτωση, αλλά κανείς από αυτούς δεν αναλαμβάνει την πλήρη ευθύνη. Κάτι αντίστοιχο μπορεί να παρατηρηθεί και στη διαδικασία παραπομπής αυτών των περιπτώσεων, κατά την οποία οι ηλικιωμένοι που έχουν υποστεί κακοποίηση δεν μπορούν συχνά να παραπεμφθούν σε άλλες υπηρεσίες, επειδή δεν υπάρχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες για αυτή την κατηγορία θυμάτων.

3.4. Εγκαταστάσεις

Το ζήτημα των εγκαταστάσεων συνδέεται με την αμέσως προηγούμενη υποενότητα. Οι συμμετέχοντες υποστήριξαν ότι δεν αρκεί μόνο να υπάρχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες για τα θύματα βίας/κακοποίησης, αλλά είναι εξίσου σημαντικό να υπάρχουν ειδικοί χώροι/εγκαταστάσεις για τα άτομα αυτά. Παρά το γεγονός ότι σημειώθηκε κάποια πρόοδος στο θέμα αυτό, εξακολουθεί να παρατηρείται έλλειψη κατάλληλων δομών φιλοξενίας για τα θύματα βίας, που θα μπορούσαν να παραχωρήσουν οι αρμόδιοι οργανισμοί σε συνεργασία με τις υφιστάμενες ΜΚΟ της εκάστοτε τοπικής κοινότητας.

3.5. Διοργανική συνεργασία

Το ζήτημα αυτό αναφέρεται στην ανάγκη ενίσχυσης της συνεργασίας μεταξύ των δημόσιων και ιδιωτικών οργανισμών/φορέων που παρέχουν υπηρεσίες για τα θύματα βίας. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω:

- της υπογραφής πρωτοκόλλων/συμφωνιών συνεργασίας ανάμεσα στους δημόσιους οργανισμούς που παρέχουν τις εν λόγω υπηρεσίες·
- της δημιουργίας μίας κοινής στρατηγικής για πρόληψη και παρέμβαση·

- της επεξεργασίας ή/και της εναρμόνισης και υιοθέτησης ενός κοινού τρόπου εργασίας σε τοπικό/εθνικό επίπεδο στο πεδίο της ενδοοικογενειακής βίας, που θα είναι προσβάσιμος και θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον καθένα·
- της διεύρυνσης του δικτύου συνεργατών (εσωτερικών/εξωτερικών) στον τομέα της πρόληψης της βίας·
- της δημιουργίας μίας κοινής βάσης δεδομένων που θα παρέχει πρόσβαση σε όλους τους οργανισμούς που εμπλέκονται στη διαδικασία παρέμβασης (σε διαφορετικό επίπεδο για τον καθένα, ανάλογα με τις αρμοδιότητές του στο εν λόγω πεδίο) σε περιπτώσεις βίας.

3.6. Νομικό πλαίσιο

Αν και σε όλες τις χώρες που εμπλέκονται στο έργο υφίσταται νομοθεσία που αναφέρεται στο ζήτημα της βίας/κακοποίησης, σε καμία περίπτωση τα νομοθετικά κείμενα δεν είναι ολοκληρωμένα ή πλήρη. Οι επαγγελματίες στον συγκεκριμένο τομέα που ερωτήθηκαν κατά τη διάρκεια συνέντευξης υπέδειξαν τις εξής ανάγκες: ένα ειδικό νομικό πλαίσιο για το ζήτημα της βίας/κακοποίησης ηλικιωμένων· ένα νομικό πλαίσιο για την προστασία τόσο των θυμάτων όσο και των εργαζομένων, όπως για παράδειγμα των κοινωνικών λειτουργών, που εργάζονται με αυτά (π.χ. παροχή υποστήριξης/προστασίας στον/στην κοινωνικό λειτουργό, στον χώρο εργασίας του/της)· εξειδικευμένη νομοθεσία που θα αναφέρεται σε ασθενείς εντός μονάδων φροντίδας, οι οποίοι κακοποιούν άλλους ηλικιωμένους ασθενείς ή γίνονται επιθετικοί με το προσωπικό, ή σε ηλικιωμένους με ψυχιατρική διάγνωση που δεν μπορούν να απομονώνονται κατά το ψυχωσικό επεισόδιο, για να προλαμβάνεται η κακοποίηση άλλων ασθενών ή του προσωπικού· εθνικές πρότυπες επιχειρησιακές διαδικασίες για περιπτώσεις κακοποίησης/βίας.

Συμπεράσματα/ Προτάσεις:

Παρά το γεγονός ότι οι περισσότερες από τις ανάγκες των επαγγελματιών (π.χ. κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων, ιατρικού προσωπικού κλπ.) και των εκπαιδευτικών/εκπαιδευτών ΕΕΚ που εργάζονται σε αυτό τον τομέα είναι εμφανείς, είναι εξίσου σαφές ότι αυτές δεν μπορούν να ικανοποιηθούν παρά μόνο αν υπάρξει ισχυρή πολιτική βούληση και απροκατάληπτη στάση από όλους, ή έστω τους περισσότερους, θεσμικούς φορείς στον τομέα αυτό. Υπάρχουν, ωστόσο, πράγματα τα οποία μπορούν να μεταβληθούν, όπως για παράδειγμα, μπορούν να οργανωθούν σεμινάρια εκπαίδευσης για εκείνους που είναι πρόθυμοι να βελτιώσουν τις γνώσεις και δεξιότητές τους σε θέματα που σχετίζονται με την κακοποίηση ηλικιωμένων. Εκτός από αυτό, μπορούν να σχεδιαστούν κάποιες διαδικασίες ή εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου (μοντέλα ερωτηματολογίου

ρουτίνας/ελέγχου) και να γίνουν διαθέσιμα για επαγγελματίες εργαζόμενους στον τομέα της πρόληψης βίας/κακοποίησης. Παράλληλα, μπορούν να δημιουργηθούν κάποια ανεπίσημα δίκτυα που θα προσφέρουν τη δυνατότητα συνεργασίας και αλληλοεκμάθησης σε μία προσπάθεια κάλυψης των αναγκών των ωφελουμένων με τον καλύτερο, γρηγορότερο και αποτελεσματικότερο δυνατό τρόπο στο υφιστάμενο κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο.

4. Μελλοντικές λύσεις

Η τελευταία ενότητα του παρόντος εγγράφου περιλαμβάνει πιθανές λύσεις στις υφιστάμενες ανάγκες των επαγγελματιών (όπως για παράδειγμα κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων, ιατρικού προσωπικού κλπ.) και των εκπαιδευτικών/εκπαιδευτών ΕΕΚ που εργάζονται στον τομέα πρόληψης και παρέμβασης σε περιπτώσεις βίας και κακοποίησης, όπως τις έχουν προσδιορίσει οι συμμετέχοντες στις τοπικές ομάδες συνεργασίας.

4.1. Εκπαίδευση

Τα προγράμματα εκπαίδευσης θα πρέπει να οδηγούν σε βελτίωση και εμπάθυνση των γνώσεων, των δεξιοτήτων, καθώς και της συναισθηματικής ικανότητας, που απαιτούνται για την κατανόηση και την παροχή στήριξης στα θύματα κακοποίησης/βίας. Η ανάγκη αυτή θεωρήθηκε τόσο σημαντική, με αποτέλεσμα ορισμένοι από τους συμμετέχοντες να προτείνουν να καθιερωθεί ένα υποχρεωτικό μάθημα για όλους τους επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα πρόληψης και παρέμβασης σε περιπτώσεις βίας/κακοποίησης. Πέραν αυτού, έχει προταθεί ως επιλογή για τους ιθύνοντες λήψης αποφάσεων και τους συμβούλους στρατηγικής.

Τα προγράμματα εκπαίδευσης θα πρέπει να έχουν ένα προσαρμοσμένο πρόγραμμα μαθημάτων για κάθε χώρα/πολιτισμικό πλαίσιο, αλλά όλα θα πρέπει να περιλαμβάνουν ένα θεωρητικό μέρος που θα ορίζει και θα περιγράφει τις περιπτώσεις κακοποίησης/βίας σε βάρος ηλικιωμένων γυναικών, καλές πρακτικές, μοντέλα παρέμβασης, τους αρμόδιους παράγοντες/φορείς (π.χ. οργανισμούς/εμπειρογνώμονες) και τους ρόλους που αναλαμβάνουν στη διαδικασία παρέμβασης. Θα πρέπει, επίσης, να έχουν ένα πρακτικό μέρος - με ανοιχτές συζητήσεις, ομαδικές ασκήσεις, μελέτες περίπτωσης, παιχνίδι ρόλων - στο οποίο θα αποδίδεται έμφαση σε πρακτικά παραδείγματα και περιπτώσεις βίας, που στη συνέχεια θα αναλύονται στο πλαίσιο συζήτησης.

Το περιεχόμενο μίας τέτοιας εκπαίδευσης μπορεί να είναι ευρύ και ταυτόχρονα περιεκτικό, αλλά θα πρέπει να περιλαμβάνει οπωσδήποτε τις ακόλουθες διδακτικές ενότητες: τι είναι κακοποίηση/βία, σε τι συνίσταται, πώς αναγνωρίζεται, και συγκεκριμένα, ποιες κατηγορίες βίας/κακοποίησης υπάρχουν και σε τι ακριβώς συνίστανται· πώς αναγνωρίζει κανείς τα σημάδια βίας/κακοποίησης έχοντας μάθει να παρατηρεί και να εντοπίζει τα συμπτώματα·

εκμάθηση διατύπωσης των κατάλληλων ερωτήσεων, οι οποίες επιτρέπουν στα θύματα να ανοιχτούν, να αποκαλύψουν τις πτυχές της βίας, ενώ προστατεύεται η αυτοδιάθεσή τους χωρίς να πληγώνεται η ευαισθησία τους, να γίνονται ευάλωτα, και να θυματοποιούνται· πώς προλαμβάνεται η βία/κακοποίηση· πώς πρέπει να παρεμβαίνουν όταν πρόκειται για μία συγκεκριμένη κατάσταση βίας/κακοποίησης και, για την ακρίβεια, σε ποιους πρέπει να γίνεται η παραπομπή· παρουσίαση του/των ειδικού/-ών νόμου/-ων που προστατεύει/-ουν τα θύματα και αναφέρουν τις υποχρεώσεις του προσωπικού δομών υγείας και κοινωνικής πρόνοιας· ποιες είναι οι υπηρεσίες και δομές υποστήριξης της περιοχής και πώς χρησιμοποιούνται σε περίπτωση βίας/κακοποίησης ηλικιωμένων.

Ακόμη, οι συμμετέχοντες εντόπισαν την ανάγκη να συμπεριληφθούν στα εκπαιδευτικά προγράμματα στοιχεία που θα τους ενισχύσουν να αναπτύξουν την αποτελεσματικότητά τους στη συνεργασία με άλλους ειδικούς από τους υφιστάμενους οργανισμούς στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων πρόληψης και παρέμβασης στο πεδίο της βίας. Ως προς αυτό, ένα εκπαιδευτικό σεμινάριο που θα απευθύνεται σε διαφορετικούς ειδικούς ή επαγγελματίες θα μπορούσε να αποτελέσει την αφετηρία για τη δημιουργία ενός δικτύου που θα απαρτίζεται από πολλούς επαγγελματίες διαφόρων ειδικοτήτων.

4.2. Υπηρεσίες

Η βελτίωση των υφιστάμενων υπηρεσιών μπορεί να εστιάσει τουλάχιστον στα ακόλουθα σημεία: καθορισμός του ενδεδειγμένου αριθμού υπηρεσιών φιλοξενίας, οι οποίες είναι αναγκαίες για μία κοινότητα· προσαρμογή τους στην παθολογία των ηλικιωμένων· επεξεργασία και μοίρασμα γραπτών οδηγιών σε όλους τους χώρους εργασίας· δημιουργία μίας κινητής μονάδας για παρέμβαση σε περίπτωση περιστατικών έκτακτης ανάγκης στο πεδίο της ενδοοικογενειακής βίας (μία διατομεακή ομάδα παρέμβασης)· δημιουργία και προώθηση προγραμμάτων και υπηρεσιών που θα υποστηρίζουν την ανεξαρτησία των ηλικιωμένων.

4.3. Εγκαταστάσεις

Η κατασκευή, δημιουργία ή εγκαθίδρυση νέων, κατάλληλων εγκαταστάσεων που θα ανταποκρίνονται στις διαπιστωθείσες ανάγκες κάθε κοινότητας θα πρέπει να αποτελέσει τουλάχιστον μία από τις προτεραιότητες για το άμεσο μέλλον. Στο μεταξύ, η διαδικασία παραπομπής των περιπτώσεων βίας/κακοποίησης παραμένει ένα σημαντικό ζήτημα, επειδή ακριβώς μπορεί να επιλύσει τουλάχιστον ένα μέρος του προβλήματος. Παράλληλα, πρόκειται για ένα λεπτό ζήτημα, καθώς αφορά σε πολύ περίπλοκες και εξαιρετικά ευάλωτες περιπτώσεις που προσωποποιούνται στα θύματα βίας/κακοποίησης. Η έλλειψη των διαθέσιμων υπηρεσιών προστασίας και κυρίως κατάλληλων δομών φιλοξενίας για κακοποιημένες ηλικιωμένες γυναίκες αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα (σε πολλές περιπτώσεις, οι μόνοι

διαθέσιμοι ξενώνες φιλοξενίας προορίζονται γενικά για γυναίκες θύματα βίας, αλλά αυτά τα κτήρια δεν είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες των ηλικιωμένων, π.χ. δεν διαθέτουν ασανσέρ ή εξειδικευμένο ιατρικό προσωπικό που θα φροντίσει τους ηλικιωμένους).

4.4. Διοργανική συνεργασία και συνεργασία μεταξύ επαγγελματιών στον τομέα πρόληψης

Το ζήτημα αυτό συνδέεται κατά κάποιον τρόπο με το προηγούμενο. Μία λύση θα ήταν να δημιουργηθεί ή να ενισχυθεί ένα δίκτυο σε επίπεδο τοπικής κοινότητας που θα διευκολύνει τη συνεργασία ανάμεσα σε σχετικούς φορείς και οργανισμούς. Επίσης, η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος παρέμβασης θα καταστήσει δυνατή τη συνεργασία όλων των σχετικών φορέων και την αξιοποίηση των υφιστάμενων πόρων, εγκαταστάσεων και εμπειρογνομώνων με αποτελεσματικό τρόπο.

Βέβαια, προτού επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει να αναπτυχθούν και να εφαρμοστούν κοινά πρωτόκολλα παρέμβασης. Έπειτα, πρότυπες επιχειρησιακές διαδικασίες, τρόποι παραπομπής και σαφείς περιγραφές επαγγελματιών, που θα πραγματοποιηθούν από καταρτισμένους επαγγελματίες και θα υλοποιηθούν σε όλες τις μονάδες, θα βοηθήσουν τους εργαζόμενους σε αυτό τον τομέα να κάνουν καλύτερα τη δουλειά τους. Από μία άποψη, οι διαδικασίες αυτές θα λειτουργήσουν καλύτερα αν σχεδιαστούν σε εθνικό επίπεδο και συγχρόνως δώσουν στους τοπικούς φορείς την ελευθερία να λαμβάνουν αποφάσεις σύμφωνα με τις ανάγκες των πολιτών τους.

Πέραν αυτού, όπως τονίστηκε και προηγουμένως, είναι πολύ σημαντική η δημιουργία και η ανάπτυξη ορισμένων διεπαγγελματικών ομάδων εργασίας, οι οποίες θα ανταλλάσσουν μεταξύ τους τις εξειδικευμένες γνώσεις στο θέμα της κακοποίησης ηλικιωμένων και της βίας λόγω φύλου, επειδή αυτοί ακριβώς οι επαγγελματίες πρέπει να γνωρίζουν ο ένας τις ευθύνες του άλλου, όπως επίσης και τα όρια της επαγγελματικής τους ιδιότητας. Παράλληλα, θα πρέπει να γνωρίζουν σε ποιον μπορούν να παραπέμψουν τις περιπτώσεις τους για να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη από την παρέμβαση. Για τον σκοπό αυτό, θα πρέπει να πραγματοποιούνται τακτικά διατομεακές συναντήσεις (συμπεριλαμβανομένων εκείνων που γίνονται για τη διαχείριση της περίπτωσης), κατά τη διάρκεια των οποίων οι ειδικοί θα προσπαθούν να βρουν την καλύτερη δυνατή λύση όχι μόνο για το θύμα, αλλά και για τον θύτη (με στόχο την αποτροπή της επανεμφάνισης βίας). Η σπουδαιότητα αυτού του είδους συναντήσεων έγκειται στη δυνατότητα ανταλλαγής γνώσεων και πείρας ανάμεσα σε επαγγελματιών, ειδικών που εργάζονται με ηλικιωμένους (συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που είναι εξειδικευμένοι να παρεμβαίνουν σε περίπτωση γνωστικής διαταραχής), με εκείνους που εργάζονται σε κέντρα κατά της βίας ή πρόληψης βίας, σε δομές φιλοξενίας,

με κοινωνικούς λειτουργούς, εκπαιδευτικούς ΕΕΚ και φορείς χάραξης πολιτικής.

4.5. Χάραξη πολιτικής με βάση την έρευνα

Οι συμμετέχοντες στις συνεργατικές ομάδες εργασίας ανέφεραν την ύπαρξη ενός κενού μεταξύ της επιστημονικής έρευνας και της διαδικασίας χάραξης κρατικής πολιτικής. Στο παρελθόν, έχει επισημανθεί η σημασία της διεξαγωγής ερευνών πεδίου για να εντοπιστούν οι ανάγκες σε επίπεδο τοπικής κοινότητας, καθώς μέχρι σήμερα παρατηρείται σοβαρή έλλειψη λεπτομερών δεδομένων και πληροφοριών για τη(ν) βία/κακοποίηση/παραμέληση ηλικιωμένων γυναικών. Επομένως, η βάση για τη διαδικασία χάραξης πολιτικής θα πρέπει να είναι η έρευνα αυτού του είδους και όχι η διαίσθηση των πολιτικών.

Οι πολιτικές θα πρέπει να αποσκοπούν στην εναρμόνιση του ευρωπαϊκού και διεθνούς νομικού πλαισίου που αφορά στη βία/κακοποίηση ηλικιωμένων, με ειδική αναφορά στις γυναίκες θύματα, με το εθνικό νομικό πλαίσιο, και έπειτα στην εναρμόνιση του εθνικού νομικού πλαισίου με τα τοπικά πλαίσια σύμφωνα με τις ανάγκες που διαπιστώθηκαν μέσω της έρευνας.

Σχέδια δράσης και πρότυπες επιχειρησιακές διαδικασίες για κάθε εμπλεκόμενο φορέα χρειάζονται τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο, αλλά και στο θεσμικό, που θα περιλαμβάνουν όλες τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες για την εφαρμογή των πολιτικών αυτών και την αξιολόγηση των συγκεκριμένων ενεργειών στο πεδίο αυτό. Επιπλέον, αναφέρεται ως ιδιαίτερα χρήσιμη η σύνδεση γειτονικών κοινοτήτων, για να υπάρχει καλύτερη και αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των πόρων τους ενεργώντας με αυτό τον τρόπο, προς το μείζον συμφέρον κάθε υπόθεσης. Εν προκειμένω, θα πρέπει να εφαρμόζονται μία κοινή διαδικασία παραπομπής και σαφείς περιγραφές επαγγελμάτων σε κάθε υπηρεσία.

Επιπρόσθετα, οι πολιτικές θα πρέπει να περιλαμβάνουν ακριβείς υποδείξεις όσον αφορά στη διαδικασία αξιολόγησης, η οποία πρέπει να γίνεται για να διασφαλίζεται η ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών καθώς επίσης και η ισότητα, από πλευράς παροχής υπηρεσιών. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να είναι σαφές ποιος κάνει τι, σε ποιο βαθμό και πώς αξιολογείται η συνολική διαδικασία.

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω, μερικά από τα **χαρακτηριστικά μίας τέτοιας πιθανής κρατικής πολιτικής** θα μπορούσαν να είναι τα εξής:

- α. Η νομοθεσία θα πρέπει να είναι σαφής, προσαρμοσμένη και να λαμβάνει υπόψη τα δεδομένα της πραγματικότητας σε μόνιμη βάση. Για τον σκοπό αυτό, θα πρέπει να ενθαρρύνεται και να υποστηρίζεται η συστηματική συλλογή δεδομένων σχετικά με τη βία κατά ηλικιωμένων γυναικών.

- β. Θα πρέπει να καταρτίζονται σχέδια δράσης σε εθνικό, περιφερειακό, τοπικό και θεσμικό επίπεδο με τη βοήθεια αρμόδιων οργανισμών και ανάλογων πόρων.
- γ. Το κέντρο βάρους θα βρίσκεται κατά κύριο λόγο στην πρόληψη παρά στην παρέμβαση. Ωστόσο, η παρέμβαση θα υποστηρίζεται και θα ρυθμίζεται με σαφήνεια, ενώ θα επιβάλλονται μέτρα κατά των διακρίσεων για τις ηλικιωμένες γυναίκες σε όλες τις κοινωνικές και πολιτικές σφαίρες.
- δ. Οι δημόσιες πολιτικές θα αποσκοπούν στη μείωση της γραφειοκρατίας.
- ε. Οι πολιτικές θα πρέπει να αναφέρονται τόσο στα θύματα όσο και στους θύτες/δράστες. Σε ό,τι αφορά τα θύματα, θα έχουν στόχο να παρέχουν ταχεία πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες, να κατοχυρώνουν αποτελεσματική κοινωνική, ψυχολογική, νομική και οικονομική υποστήριξη για όλες τις ηλικιωμένες γυναίκες που έχουν υποστεί βία. Σε ό,τι αφορά τους θύτες, το νομικό πλαίσιο θα αποσκοπεί να αποτρέπει την επανεμφάνιση βίας και να προασπίζει την ασφάλεια των θυμάτων τους. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού, ορισμένες ενδεικτικές προτάσεις θα μπορούσαν να είναι η υποχρεωτική για τον θύτη παρακολούθηση συνεδριών συμβουλευτικής/ιατρικής θεραπείας (εφόσον αυτό κρίνεται απαραίτητο) και η δημιουργία μίας εθνικής βάσης δεδομένων με στοιχεία των θυτών.
- στ. Οι πολιτικές θα πρέπει να αποσκοπούν στη διευκόλυνση της διοργανικής συνεργασίας, στη δημιουργία ενός δικτύου παρέμβασης σε επίπεδο τοπικής κοινότητας, στο οποίο θα συμμετέχουν όλες οι θεσμικές υπηρεσίες φροντίδας ηλικιωμένων καθώς και επαγγελματίες. Για τον σκοπό αυτό, ένα μνημόνιο συνεργασίας ανάμεσα σε διαφορετικές υπηρεσίες/επαγγελματίες πρόκειται να διευκολύνει την πρόσβαση για τους επαγγελματίες πρώτης γραμμής σε τεχνογνωσία υψηλού επιπέδου σε περίπτωση κακοποίησης. Εκτός από αυτό, είναι αναγκαίο να υιοθετηθούν παρεμφερείς/κοινές μεθοδολογίες για όλους τους φορείς που παρεμβαίνουν σε περιστατικά βίας, με σαφώς καθορισμένες ευθύνες και αρμοδιότητες των εμπλεκόμενων φορέων σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, και επίσης με πιθανούς τρόπους αλληλεπίδρασής τους.
- ζ. Οι κρατικοί φορείς θα πρέπει να προωθούν και να στηρίζουν τη διαρκή ευαισθητοποίηση του κοινού μέσω αποτελεσματικών εκστρατειών στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας.
- η. Η επιμόρφωση και η συνεχής εκπαίδευση του προσωπικού θα πρέπει να αποτελούν βασικό άξονα αυτής της πολιτικής. Για τον λόγο αυτό, θα πρέπει να ενθαρρύνεται η ενσωμάτωση της εκπαίδευσης στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο αναλυτικό πρόγραμμα και στα εκπαιδευτικά προγράμματα για όλες τις ειδικότητες των ανθρωπιστικών επιστημών. Ειδικά για τους επαγγελματίες υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, θα πρέπει να αποτελεί

υποχρεωτικό μάθημα του προγράμματος σπουδών και όχι απλώς ένα προαιρετικό μάθημα. Ακόμη, οι επαγγελματικές σχολές θα ενθαρρύνονται να εισάγουν στο πρόγραμμα σπουδών τους υποενότητες που θα αναφέρονται ειδικά στο πρόβλημα της κακοποίησης ηλικιωμένων στο πλαίσιο της παρουσίασης της γενικότερης διδακτικής ενότητας που θα αφορά στην ποιότητα φροντίδας. Τέλος, η εν λόγω πολιτική θα πρέπει να εισαγάγει την υποχρεωτική παρακολούθηση ενός προγράμματος κατάρτισης με αντικείμενο την κακοποίηση ηλικιωμένων ως προϋπόθεση αναγνώρισης των δομών υγείας και κοινωνικής πρόνοιας.

4.6. Προϋπολογισμός σύμφωνα με τις διαπιστωθείσες ανάγκες

Η δημόσια πολιτική που προτείνεται θα αποσκοπεί στην κατανομή των προϋπολογισμών σύμφωνα με τις ανάγκες που διαπιστώνονται σε τοπικό επίπεδο. Επίσης, οι περιφερειακοί και εθνικοί προϋπολογισμοί θα υποστηρίζουν τους τοπικούς, για να διασφαλίζουν πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες το συντομότερο δυνατόν. Η πολιτική αυτή δεν θα περιλαμβάνει μόνο προτάσεις για κατανομή ενός προϋπολογισμού σύμφωνα με τις διαπιστωθείσες ανάγκες, αλλά και κυρώσεις αν δεν έχουν ληφθεί μέτρα για χορήγηση αυτών των προϋπολογισμών. Οι πόροι αυτοί μπορούν να κατανεμηθούν μέσω δημόσιων-ιδιωτικών συμπράξεων, ΕΕ/ΕΟΧ ή άλλων διεθνών ταμείων ή και από άλλες πηγές.

Ο προϋπολογισμός θα πρέπει να είναι βιώσιμος για να διασφαλίζεται η συνέχεια των ποιοτικών υπηρεσιών φροντίδας. Παράλληλα, θα πρέπει να περιλαμβάνει οικονομική βοήθεια και στέγαση για ηλικιωμένες γυναίκες που είναι θύματα βίας, να αποτρέπει την απώλεια της αυτονομίας τους αν φιλοξενούνται για μεγάλο χρονικό διάστημα σε ξενώνες φιλοξενίας χωρίς εκτενείς διοικητικές, γραφειοκρατικές διαδικασίες.

4.7. Εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού

Η εν λόγω πολιτική θα δώσει ιδιαίτερη έμφαση στην ευαισθητοποίηση του ευρέος κοινού, υιοθετώντας μία ενεργητική προσέγγιση. Με άλλα λόγια, οι επαγγελματίες, αντί να περιμένουν τα θύματα να έλθουν σε επαφή μαζί τους, θα συντάσσουν φυλλάδια ή θα πραγματοποιούν τηλεφωνικές κλήσεις για παροχή στήριξης, καθώς τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας μερικές φορές φοβούνται ή αισθάνονται καταρρακωμένα για να ζητήσουν βοήθεια. Επιπλέον, με τις εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού, ο γενικός πληθυσμός μπορεί να εκπαιδευτεί και το κοινό να μάθει τι είναι αποδεκτό και τι όχι στις δημόσιες ή ιδιωτικές του σχέσεις. Εξάλλου, είναι γνωστό ότι μερικές φορές τέτοιου είδους συμπεριφορές θεωρούνται «φυσιολογικές» ή ότι τα θύματα συχνά δεν

καταγγέλλουν τέτοια περιστατικά για να μη στιγματιστούν.

Συμπεράσματα/Προτάσεις:

Η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος παρέμβασης, το οποίο θα διευκολύνει τις αρχές να συνεργάζονται επαρκώς και αποτελεσματικά είναι μείζονος σημασίας. Βέβαια, εξίσου σημαντικό είναι να ληφθούν υπόψη οι πολιτισμικές και τοπικές διαφορές που υπάρχουν, ώστε η εφαρμογή των πολιτικών που βασίζονται στην έρευνα να είναι υποχρεωτική.

Ακόμη, κρίνεται σκόπιμη η καθιέρωση μίας υποχρεωτικής και συστηματικής εκπαίδευσης για όλους τους επαγγελματίες που εργάζονται με ηλικιωμένους, καθώς επίσης και η διάδοση μίας κουλτούρας μηδενικής ανοχής διακρίσεων, βίας και κακοποίησης σε βάρος ηλικιωμένων. Η προσπάθεια αυτή θα πρέπει να ξεκινήσει με παρεμβάσεις που στοχεύουν σε φοιτητές των αντίστοιχων σχολών, και να συνεχιστεί στην πορεία τους προς την επαγγελματική ζωή και τη δραστηριοποίηση στους τομείς της υγείας και της κοινωνικής πρόνοιας.

Τέλος, θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρουμε τη σπουδαιότητα της διοργανικής συνεργασίας, των παραπομπών περιπτώσεων και της κατανομής προϋπολογισμών σύμφωνα με τις ανάγκες που διαπιστώνονται στο πλαίσιο της τοπικής κοινότητας.

Παράρτημα 1 - Οδηγός συνέντευξης για ηλικιωμένες γυναίκες

Προσωπικές Πληροφορίες

Ημερομηνία	
Ηλικία	
Συνθήκες διαβίωσης	☐ ζει μόνη ☐ ζει με σύντροφο/σύζυγο ☐ ζει με τέκνο/τέκνα ☐ ζει με κάποιον άλλο ☐ ζει σε εγκαταστάσεις οίκου ευγηρίας

1. Μήπως κάποιος τους τελευταίους 12 μήνες...

Μορφή κακοποίησης	Απάντηση			Φερόμενος ή καταγγελθείς ως θύτης (Να υπογραμμίσετε την απάντησή σας.)
...σας εμπόδισε επανειλημμένα να λάβετε βοήθεια στην καθημερινή σας ζωή, π.χ. να ντυθείτε, να κάνετε μπάνιο, να μετακινηθείτε/να ταξιδέψετε, να ψωνίσετε, να μαγειρέψετε, να πάρετε τα φάρμακά σας; (παραμέληση)	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Δεν απάντησε.	_Σύζυγος/Σύντροφος _Κόρη/Νύφη _Γιος/Γαμπρός _Άλλο/-α μέλος/-η της οικογένειας _Κάποιος άλλος γνωστός _Γείτονας/Γειτόνισσα _Έμμισθος φροντιστής _Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)_____
...υπονόμευσε ή υποτίμησε αυτό που κάνετε, σας έβαλε τις φωνές ή σας εξύβρισε (π.χ. σας αποκάλεσε χοντρή, άσχημη ή χρησιμοποίησε άλλους υβριστικούς χαρακτηρισμούς); (συναισθηματική κακοποίηση)	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Δεν απάντησε.	_Σύζυγος/Σύντροφος _Κόρη/Νύφη _Γιος/Γαμπρός _Άλλο/-α μέλος/-η της οικογένειας _Κάποιος άλλος γνωστός _Γείτονας/Γειτόνισσα _Έμμισθος φροντιστής _Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)_____

...σας ανάγκασε να δώσετε χρήματα/προσωπικά αντικείμενα/περιουσία ή να αγοράσετε διάφορα αγαθά ενάντια στη θέλησή σας; (οικονομική κακοποίηση)	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Δεν απάντησε.	_Σύζυγος/Σύντροφος _Κόρη/Νύφη _Γιος/Γαμπρός _Άλλο/-α μέλος/-η της οικογένειας _Κάποιος άλλος γνωστός _Γείτονας/Γειτόνισσα _Έμμισθος φροντιστής _Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)_____
... σας απείλησε με βία ή ότι θα σας τραυματίσει σωματικά/συναισθηματικά; (απειλές)	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Δεν απάντησε.	_Σύζυγος/Σύντροφος _Κόρη/Νύφη _Γιος/Γαμπρός _Άλλο/-α μέλος/-η της οικογένειας _Κάποιος άλλος γνωστός _Γείτονας/Γειτόνισσα _Έμμισθος φροντιστής _Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)_____
...σας τραυμάτισε σωματικά (π.χ. σπρωξιές, κλοτσιές, κάψιμο ή ρίψη σκληρού αντικειμένου εναντίον σας); (σωματική κακοποίηση)	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Δεν απάντησε.	_Σύζυγος/Σύντροφος _Κόρη/Νύφη _Γιος/Γαμπρός _Άλλο/-α μέλος/-η της οικογένειας _Κάποιος άλλος γνωστός _Γείτονας/Γειτόνισσα _Έμμισθος φροντιστής _Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)_____
...προέβη σε αδιάκριτες πράξεις σεξουαλικής φύσεως (π.χ. τηλεφωνικές κλήσεις, γραπτά μηνύματα, γράμματα ή e-mails) που σας εξευτέλιζαν ή σας έκαναν να αισθανθείτε ότι προσέβαλαν την αξιοπρέπειά σας; (σεξουαλική παρενόχληση)	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Δεν απάντησε.	_Σύζυγος/Σύντροφος _Κόρη/Νύφη _Γιος/Γαμπρός _Άλλο/-α μέλος/-η της οικογένειας _Κάποιος άλλος γνωστός _Γείτονας/Γειτόνισσα _Έμμισθος φροντιστής _Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)_____
...σας άγγιξε σεξουαλικά ενάντια στη θέλησή σας, σας μίλησε με λόγια σεξουαλικού περιεχομένου που σας έκαναν να νιώσετε άβολα ή προσπάθησε να σας εξαναγκάσει σε σεξουαλική επαφή; (σεξουαλική κακοποίηση)	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Δεν απάντησε.	_Σύζυγος/Σύντροφος _Κόρη/Νύφη _Γιος/Γαμπρός _Άλλο/-α μέλος/-η της οικογένειας _Κάποιος άλλος γνωστός _Γείτονας/Γειτόνισσα _Έμμισθος φροντιστής _Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)_____

...σας εμπόδισε να συναντήσετε φίλους ή γνωστούς, να λάβετε προσωπικές αποφάσεις ή να συμμετάσχετε σε δραστηριότητες αναψυχής; (παραβίαση ατομικών δικαιωμάτων)	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Δεν απάντησε.	_Σύζυγος/Σύντροφος _Κόρη/Νύφη _Γιος/Γαμπρός _Άλλο/-α μέλος/-η της οικογένειας _Κάποιος άλλος γνωστός _Γείτονας/Γειτόνισσα _Έμμισθος φροντιστής _ Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε) _____ _ Δεν γνωρίζω.
---	-----	-----	---------------	--

3. Θα θέλαμε να μας πείτε αν υπάρχει ή έχει υπάρξει κάποιο επιπλέον δυσάρεστο περιστατικό που συνέβη ανάμεσα σε εσάς και κάποιον/-α από τον/την οποίο/-α όχι μόνο δεν το περιμένατε αλλά επίσης, σας πλήγωσε ή σας έκανε να υποφέρετε. Αν δεν υπάρχει/έχει υπάρξει, μπορείτε να περιγράψετε κάποιο περιστατικό που σχετίζεται τις παραπάνω μορφές κακοποίησης.

α) 1ο περιστατικό: περίληψη (χρησιμοποιήστε τα δικά της λόγια)

β) 2ο περιστατικό: περίληψη (χρησιμοποιήστε τα δικά της λόγια)

4. Ιδία αξιολόγηση ασθενούς/πελάτη (0 = καμία επίδραση, 5 = μεγάλη επίδραση)

γ) Σε μία κλίμακα από 0 ως 5, σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι η τωρινή κατάσταση της υγείας σας επηρεάστηκε από την ενδοοικογενειακή βία που υποστήκατε;

Αξιολόγηση _____

δ) Σε μία κλίμακα από 0 ως 5, σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι η τωρινή ευημερία σας επηρεάστηκε από την ενδοοικογενειακή βία που υποστήκατε;

Αξιολόγηση _____

ε) Σε μία κλίμακα από 0 ως 5, σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι η τωρινή ασφάλειά σας επηρεάστηκε από την ενδοοικογενειακή βία που υποστήκατε;

Αξιολόγηση _____

στ) Τι είδους βοήθεια θα ελπίζατε να λάβετε στο μέλλον;

